

Bunas chatschas da tschiervs e chamutschs

Ina bilantscha da la chatscha auta 2013

■ (cc) **Bunas chatschas da tschiervs e da chamutschs han procurà per chatschadras e chatschaders grischuns per gronda part cuntents, malgrà che la chatscha da chavriels è stada plitost modesta. Tranter las regiuns datti dentant differenzas. Per ademplir ils plans da prelevaziun dovri ina chatscha speziala da tschiervs en bunamain tut las regiuns, ina chatscha speziala da chavriels dovri mo pli en ina dimensiun fitg restrenschida.** L'emprima emna da chatscha è stada caracterisada dad aura bunamain da stad. Cur che la chatscha auta è vegnida recumenzada ha ina curta fasa da mal'aura procurà per in pau naiv sur il cunfin dal gaud. En tut il chantun hai gi relaziuns da pasculaziun extraordinaria-main bunas fin la fin da settember. Tenor las experientschas procura quai che cunzunt ils tschiervs na ston betg bandunar il Parc Naziunal Svizzer ed auters asils da selvaschina per mangiar.

En la cumparegliaziun da blers onns sa chatta il dumber da tschiervs e da chavriels sajettads en la media e la chatscha da chamutschs è stada buna. 180 chatschadras e 5289 chatschaders èn sa participads a la chatscha auta grischuna 2013.

Bun cumenzament da la chatscha da tschiervs

Malgrà che las cundiziuns per la chatscha da tschiervs n'èn betg stadas idealas è vegnì cuntanschì in resultat normal sin la chatscha auta grischuna. Il bun dumber d'animals sajettads durant l'emprima emna da chatscha ha attribui considerablmain a quest resultat. Bunas pastgiras da stad e differents acziuns da disturbi avant il cumenzament da la chatscha dastgassan esser il motiv principal per ina buna repartiziun dals tschiervs ed uschia per il bun resultat durant l'emprima emna da chatscha. Suenter è la chatscha da tschiervs stada differenta da regiun a regiun.

La chatscha sin tschiervs e sin chamutschs è stada buna quest onn.

Cun 1722 taurs-tschierv sajettads e cun 1329 vatgas-tschierv sajettadas n'è la relaziun tranter ils animals masculins e feminins betg equilibrada. La grondezza dals effectivs da tschiervs vegn dentant regulada prioritarmain cun sajettar animals feminins. Tras la chatscha d'atun duai l'intervenziun necessaria vegnir fatga principalmain tar ils animals feminins, tut tenor il basegn regional.

Cun differents concepts èsi vegnì empravà da schliar grondas rotschas da tschiervs en asils da selvaschina. Differentas acziuns han gi success, autras main. Il grond problem da la chatscha da tschiervs che derivan dal Parc Naziunal Svizzer e la problematica dals tschiervs ch'immigreschan pir a la fin da l'atun nà dals chantuns resp. dals pajais vischinants na sa laschan però er betg schliar uschia.

Chatscha mediocra da chavriels

Cun 2293 animals sajettads è il resultat da la chatscha da chavriels pli bass che spetgà.

Ils effectivs da chavriels ch'èn tuttina pulit buns en differentas regiuns han laschè far quint cun in meglier resultat. Passa 1700 chavriels morts han stuì vegnir registrads fin la fin da matg 2013 (selvaschina disgraziada). Cun 1390 bucs-chavriel sajettads è il resultat cleramain mender ch'ìls dus onns passads. En il Grischun dal sid è la chatscha da chavriels stada blier meglra ch'èn il Grischun dal nord.

Ils dus ultims dis da chatscha èn vegnids sajettads en Engiadina, en Val Müstair ed en Bregaglia 25 ansiels-chavriel.

Buna chatscha da chamutschs

Cun 2839 chamutschs èn vegnids sajettads intgins animals pli pauc che l'on passà, malgrà che la chatscha da chauraschamutsch è vegnida prolungada da 13 a 17 dis. Prescripziuns pli severas han attribui a quest resultat. Uschia èn vegnids sajettads quasi tants animals sco planisà. Tar la spespezza dals effectivs da chamutschs datti grondas differenzas regionalas. En

territoris bain accessibels è il squitsch da chatscha fitg grond, en territoris perifers cleramain pli pitschen. Tras questa strategia precauta duai vegnir evità ch'er la chatscha chaschunia in svilup negativ dals effectivs da chamutschs.

En intginas regiuns han ins stuì registrar singuls cas da tschorvada da chamutschs.

Realisaziun consequenta da la planisaziun da la chatscha

Pervia dals gronds effectivs da tschiervs dovri en tut las regiuns dal chantun – cun excepziun da la Bregaglia – ina chatscha d'atun sin tschiervs. Il plan da prelevaziun è en la dimensiun da l'on precedent. En pliras regiuns vegn la chatscha d'atun però ad esser blier pli pitschna che auters onns. Grondas chatschas d'atun èn ina giada dapli necessarias en ils conturns dal Parc Naziunal Svizzer. Medemamain en las duas regiuns Signuradi-Seewis e Partenz davant nua ch'ì vegn prendì en mira da reducir ils effectivs da tschiervs pervia da la nauscha situaziun da la regiuvinaziun dal gaud. Ina giada dapli sa mussi er ch'ìgl è necessari da pudair gulivar differenzas regionalas en ina segunda fasa da chatscha.

Mesiras spezialas èn inditgadas pervia dals cas da tuberculosa ch'èn vegnids constatads l'ultim temp tar arments e tar tschiervs en il Vorarlberg. Per incumbensa dal veterinari chantunal vegnan – durant la chatscha speziala – tut ils tschiervs da plirs onns dal Partenz controllads sin tuberculosa.

En passa la mesada da las regiuns è il plan da prelevaziun da chavriels vegnì ademplì gia durant la chatscha auta. Tar ils chavriels sa concentreschan las intervenziuns anc necessarias oravant tut sin ils territoris per lung da la part centrala da las Alps.

Cuntrari als chamutschs ed als capricorns han ils effectivs da tschiervs e da chavriels ina gronda rata da reproducziun. L'effectiv da primavaira da questas duas spezas crescha annualmain per bundant in terz fin l'atun. Per il tschierv signifitgescha quai in augment annual da var 5000 animals. In dumber d'animals correspondent sto vegnir sajettà mintga onn per cuntanscher almain ina stabilisaziun dals effectivs en il chantun. La chatscha d'atun vul adattar ils effectivs da selvaschina a lur quartiers d'enviern. Uschia vegn realisada la mesura da tgira la pli impurtanta, numnadamain d'adattar la grondezza dals effectivs da selvaschina a la capacita da lur spazi da viver.

Per la chatscha d'atun èn s'annunziads 2450 chatschadras e chatschaders, tants sco anc mai. Questas chatschadras e quests chatschaders adempleschan ina incumbensa impurtanta cun adattar ils effectivs da selvaschina a lur quartiers d'enviern. Tras ina chatscha consequenta pon vegnir reducidas las perditas tras selvaschina disgraziada durant l'enviern. Plinavant sa laschan sminuir resp. impedir donns vi dal gaud e vi da culturas agriculas.

	total	masculin	feminin	relaziun m/f
Tschiervs	3051 (2831)	1722 (1549)	1329 (1282)	1 : 0.77 (0.83)
Chavriels	2293 (2511)	1390 (1502)	903 (1009)	1 : 0.65 (0.67)
Chamutschs	2839 (3012)	1419 (1504)	1420 (1508)	1 : 1.00 (1.00)
Portgs selvadis	14 (13)	5 (8)	9 (5)	
Total selvaschina d'ungla:	8197 (8367)	Muntanellas:	4621 (4834)	